

Vaderbrieven

AUTEUR: INEKE DE HONDT

Oorlogen worden gewonnen door mensen en materieel. En koopvaardij schepen zorgden tijdens de Tweede Wereldoorlog dat deze op de juiste tijd op de juiste plek waren. Daarmee drukte het Nederlandse koopvaardijpersoneel in de jaren 1939-1945 een belangrijke stempel op het verloop van de oorlog. Nauwelijks getraind en nauwelijks bewapend deden ze jarenlang en onder de meest gevaarlijke omstandigheden hun werk. Of beter: de plicht die hen in landsbelang was opgelegd. Met groot gevaar voor eigen leven, want de vijand deed er alles aan om de schepen te laten zinken. Geen andere beroepsgroep is tijdens de Tweede Wereldoorlog zo grootschalig, zo langdurig en zo internationaal ingezet als de bemanningen van onze koopvaardij. De grootste Nederlandse bijdrage aan de geallieerde eindoverwinning kwam van hen, ten koste van veel leed en de hoogste offers. Onze koopvaardijveteranen verdienen een blijvend eerbetoon. Laten we die hen ook geven.

(citaat uit www.koopvaardijpersoneel40-45.nl)

Het verhaal van Tine van den Heuvel en Gerard de Hondt; herstory and his(s)tory

Tine (22 jaar) en Gerard (27 jaar) trouwen met elkaar in juli 1938 en wonen in de Badhuisstraat 74 te Vlissingen. Tine is huisvrouw en Gerard is loods kwekeling nadat hij enige tijd als stuurman had gevaren op de koopvaardij.

Tine (1915-2015)

Wanneer het in het begin van de oorlog duidelijk wordt dat Gerard voorlopig niet terug zal keren naar Vlissingen gaat Tine, dan 24 jaar, weer bij haar ouders wonen aan de Vrijdomweg 6 in Vlissingen zodat zij niet als alleenstaande vrouw verplicht geëvacueerd hoeft te worden bij haar familie vandaan. Haar meubels worden ergens in Vlissingen opgeslagen om pas zeven jaar later weer tevoorschijn te komen wanneer Tine en Gerard eindelijk weer eigen woonruimte hebben in de Scheldestraat 45 te Vlissingen.

In het begin van de oorlog ontvangt Tine nog een gedeelte van het salaris van Gerard. Zij koopt een spinnenwiel, gaat op Walcheren met de fiets de boer op om schapenvachten te kopen en verdient met het verkopen van de door haar gesponnen wol.

Vanaf oktober 1941 mogen de rederijen, dus ook de KNSM bij welke scheepvaartmaatschappij Gerard inmiddels stuurman is, van de Duitse bezetter geen gages meer betalen aan de echtgenoten en families van de zeevarenden die naar bezet gebied weigeren terug te keren. Een spontaan opgezet illegaal ondersteuningsfonds onder de schuilnaam 'Zeemanspot' wordt opgericht. Of Tine ooit een beroep gedaan heeft op de zogeheten 'Zeemanspot' is niet bekend.

In twee interviews die in 2004 met de toen 89-jarige Tine zijn gehouden ter gelegenheid van de herdenking van de slag om de Schelde vertelt Tine glashelder en met kennis van zaken:

- over de thuiskomst van Gerard in november 1944 na een afwezigheid van bijna vijf jaar,
- over het weer bevaarbaar maken van de Schelde,
- over de konvooivaart,
- over de torpedering op de Atlantische oceaan van het passagierschip de Volendam waar Gerard op voer als stuurman,
- over haar vader als machinist op de op een mijn gelopen Loodsboot nr.1 bij Breskens,
- over haar broer die als loods gewond raakte op de Westerschelde bij de konvooivaart op Antwerpen in 1944/1945
- over de bevrijding
- en over haar gevoelens.

Vindplaats van beide interviews: https://youtu.be/Gd13v2Y5_PU

Tine overlijdt in 2015. Zij is dan bijna 100 jaar. In de linnenkast vinden haar dochters een gesloten ijzeren kistje waarvan de sleutel onvindbaar is. Tine zei wel eens 'er is een kistje waarvan alleen ik de sleutel heb en daar zit mijn schat in'.

Het kistje wordt vijf jaar later pas geopend en de dochters vinden een stapel brieven van hun vader Gerard aan hun moeder Tine.

De brieven zijn in de oorlog geschreven op flinterdun luchtpostpapier en in een moeilijk leesbaar handschrift. Ook komt een aantal telegrammen van het Rode Kruis tevoorschijn.

Pas in januari 2024 begint de jongste dochter in Curaçao met het lezen van de Vaderbrieven zoals zij die noemt. Een wereld van haar vader gaat voor haar open.

De vlucht naar Engeland

Wanneer op 10 mei 1940 de oorlog uitbreekt bevindt Gerard zich op Loodsboot no. 9 die nabij Westkapelle ligt. Op 17 mei besluit de schipper naar Engeland te varen. Zo valt het schip niet in handen van de Duitsers noch wordt het tot zinken gebracht door een Duitse mijn. Meerdere loodsbotten stomen ook op naar Engeland. De loodsen en het Loodswezen spelen in de meidagen een belangrijke rol waar het de beloodsing van de vele koopvaardischepen vanuit Antwerpen naar zee betreft. Ook op deze wijze komen er verscheidene loodsen in Engeland terecht. Zij kunnen immers niet op zee het schip verlaten en weer terugvaren met een loodsboot naar Vlissingen en in Engeland aangekomen kunnen zij niet terug naar bezet Nederland. Kortgezegd: 94 werknemers van het Vlissingse Loodswezen bevinden zich ineens volstrekt onvoorbereid in Engeland, zonder extra kleren, zonder geld, kortom met niks. De Engelse marine schiet te hulp en bemiddelt bij het verkrijgen van de meest noodzakelijke behoeften en eten en drinken.

Vaarplicht

Inmiddels arriveert ook de Nederlandse regering in ballingschap in Londen. Eén van de eerste besluiten die de regering neemt is het instellen van de zogeheten Vaarplicht, een plicht die geldt voor Nederlands koopvaardijpersoneel en voor marinepersoneel.

Gerard (1910-1964)

Deze Vaarplicht geldt ook voor het personeel van het Loodswezen omdat destijds het Loodswezen ressorteerde onder de marine. Met deze Vaarplicht, ingevoerd op 6 juni 1940 wordt het koopvaardijpersoneel en ook het loodswezenpersoneel met één pennestreek gemilitariseerd. Het ene moment zijn de mannen burgers, het volgende moment ongetrainde frontsoldaten op zee. Hun taak is levensgevaarlijk maar het koopvaardij- en loodswezenpersoneel heeft geen keus. Ze moeten varen. Het alternatief is deserteren en daar staat een zware straf op.

Om de vaarplicht verder te benadrukken wordt in Londen een onderdeel van de Nederlandse rechterlijke macht opgetuigd die mannen die de Vaarplichtwet overtreden kan bestraffen. En dat betreft dan niet alleen deserteren maar ook bijvoorbeeld te laat aan boord komen.

De Vaarplicht geldt voor ruim 1100 Nederlandse schepen met 32.000 bemanningsleden, waarvan ruim 18.000 Nederlanders. Veel van de schepen en hun bemanningen worden tijdens de oorlog voor geallieerde doeleinden ingezet.

Ook wordt in Londen de Netherlands Shipping and Trading Company (NSTC) opgericht die onder andere tot taak heeft de Nederlandse koopvaardij en hun bemanningsleden te coördineren. 'Shipping' verdeelt via een pool de zeelieden over verschillende koopvaardij schepen. Inpraak is er niet of nauwelijks.

Shipping houdt een goed archief bij en onder andere met de gegevens van dit archief heeft Stichting Koopvaardijpersoneel 40-45 een databank Koopvaardijpersoneel 1940-1945 gerealiseerd.

De schepen waarop Gerard stuurman is

Aankankelijk blijft Gerard in Engeland dienstdoen aan boord van Loodsboot nr. 9 en enkele Engelse loodsbotten maar al gauw wordt hij naar Londen geroepen en ondergebracht in de pool bij Shipping.

Uit de databank van Stichting Koopvaardijpersoneel 40-45 blijkt dat Gerard begonnen is als stuurman op de Volendam en daarna op verschillende schepen van de KNSM heeft gevaren. In volgorde:

- **Loodsboot nr. 9** - van de Staat der Nederlanden
- **Volendam** - van de Holland America lijn
- **Aruba** - van de Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij
- **Medea** - van de Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij
- **Hebe** - van de Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij
- **Dido** - van de West Indische Scheepvaart Maatschappij
- **Ganymedes (1)** - van de Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij
- **Vulcanus** - van de Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij
- **Venus** - van de Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij
- **Ganymedes (2)** - van de Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij

De Volendam

Gerard begint zijn omzwervingen over de oceanen en wereldzeeën op 29 augustus 1940 op het passagiersschip de Volendam. Hij is als passagier/stuurman op weg naar Curaçao waar hij als derde stuurman bij de KNSM is aangemonsterd. De vertrekhaven is Liverpool en het schip heeft als bestemming Canada. Het schip is ingezet voor de evacuatie van onder meer driehonderd twintig kinderen om aan de gevaren van de zware bombardementen in Engeland te ontkomen. Na een paar dagen varen in konvooi wordt de Volendam op de Atlantische oceaan getorpedeerd. Het is donker en windkracht acht. Omdat in de haven van vertrek en na het uitvaren aan de kinderen uitleg is gegeven over hoe te handelen in geval van nood en de kinderen na de torpedoaanval in de waan zijn gelaten dat het ook dit keer om een sloepenrol gaat, kunnen zij, zonder in paniek te raken, met hun zwemvesten over de achttien sloepen worden verdeeld. In enkele sloepen zijn de kinderen spontaan gaan zingen. In de donkere nacht zijn liederen te horen als Roll out the Barrel (Rats, kuch en bonen) en There'll always be an England. Het gezang wordt spoedig overgenomen door de kinderen in de andere sloepen. Gerard heeft op de Atlantische oceaan midden in de nacht en met windkracht 8 de leiding over een sloep kinderen met hun begeleiders. De kinderen blijven zingen totdat ze veilig aan boord worden genomen op drie schepen uit het konvooi die afkomen op de uitgezonden noodsignalen. Alle 879 opvarenden op één na overleven de torpedering. De geredde passagiers en de bemanning worden teruggevaren naar Engeland.

In het interview van 2004 vertelt Tine dat haar man Gerard vaak moeite had met deze gebeurtenis en wanneer hij er over vertelde wel eens huilde. De jongste dochter van Gerard weet zich nog goed te herinneren dat haar vader Roll out the Barrel op zijn piano speelde op kinderpartijtjes wanneer de stoelendans werd gedaan. Zij begrijpt nu (2024) pas waarom hij juist dat liedje koos en tranen liet zien.

Curaçao en New York, twee thuishavens

Wanneer en met welk schip Gerard uiteindelijk aan de andere kant van de oceaan is beland is, is niet bekend.

Wel beginnen daar zijn jarenlange omzwervingen op zeven verschillende schepen in de wateren van Noord-, Midden- en Zuid-Amerika, het Panamakanaal inclusief.

De hoofdzetel van de KNSM is dan inmiddels in Curaçao gevestigd in een iconisch gebouw dat overigens nog steeds prominent aanwezig is in het verlengde van de befaamde pontjesbrug die de wijken Punda en Otrobanda met elkaar verbindt.

Wanneer Gerard eind 1940 met een schip in de haven van Willemstad ligt realiseert hij zich dat daar een nicht van Tine woont die getrouwd is met een kapitein van de Shell. Hij spoort het adres op en gaat er heen. Het huis staat er anno 2024 nog: Bernhardlaan 15, Emmastad, Curaçao. Gerard wordt hartelijk ontvangen en een hechte vriendschap ontstaat met nicht Chris en haar kapitein Bram. Er wordt een 'thuis' gecreëerd. Een 'thuis' op een eiland waar de oorlog ook aanwezig is. De olieaffinaderij van de Shell is een van de belangrijkste oliebronnen voor de Geallieerden en daardoor is de raffinaderij en het eiland doelwit van de Duitsers, zowel ter zee en ter lucht. Het eiland wordt zwaar bewaakt door Amerikaanse en Nederlandse militairen en er geldt lange tijd een verduisteringsplicht zodat het eiland in de nacht niet te zichtbaar is voor Duitse vliegtuigen.

Wanneer Gerard weer een keer met een schip in New York ligt realiseert hij zich ook dat zijn overgrootvader naar New York is geëmigreerd rond 1850 met zijn hele gezin op één zoon na. Zijn oudste zoon besloot niet mee te gaan en dat is dus de grootvader van Gerard die in Nederland achterbleef. Het contact tussen de geëmigreerde familie en de niet geëmigreerde familie is inmiddels verwaterd.

Gerard gaat op zoek in het telefoonboek van New York. Bij de naam Hondt vindt hij niets. Dan bedenkt hij dat het weleens Dehondt zou kunnen zijn. Immers van der Bilt is ook Vanderbilt geworden (zo legt hij dat later uit aan zijn dochters).

Er wordt een Dehondt gevonden in het telefoonboek, een lawyer gevestigd ergens op Manhattan. Wanneer Gerard opbelt blijkt onmiddellijk dat hij aan het juiste adres is: het is familie.

Oom Henry Dehondt en Gerard de Hondt maken een afspraak, zij treffen elkaar op Pennstation en oom nodigt hem uit om direct met hem mee te gaan naar Bayside, Long Island. Ook hier ontstaat een 'thuis'. En ook in New York is een hoofdvestiging van de KNSM, zijn maatschappij. Gerard is altijd welkom wanneer hij in New York is, hij krijgt een eigen kamer waar op den duur een grote foto van Tine hangt.

Er ontstaat een hechte band met Henry Dehondt en zijn dochters, een band die ook na de oorlog in stand is gebleven.

Gerard schrijft gedurende de oorlog en ook daarna een behoorlijk aantal brieven aan de Dehondt family in prachtig Engels. Deze brieven zijn bewaard door de Amerikaanse familie. Wanneer de oudste dochter van Gerard in de jaren tachtig een bezoek brengt aan de dochters van de inmiddels overleden oom Henry Dehondt krijgt zij de bewaard gebleven correspondentie. De dochters wonen nog in hun ouderlijk huis, het huis waar Gerard vaak kwam. Ook deze brieven zijn op dun luchtpostpapier en in een moeilijk leesbaar handschrift geschreven. Tine en haar twee dochters lezen de brieven niet. Zij zijn alle drie bang voor te veel verdriet over hun overleden man en vader. Zij stoppen ook deze brieven weg.

Pas in januari 2024 begint de jongste dochter op Curaçao ook deze Vaderbrieven te lezen en de wereld van haar vader gaat nog verder open.

Gerard vaart van eind 1940 tot begin 1944 op verschillende schepen op verschillende routes met verschillende ladingen in de regio Noord-, Midden- en Zuid-Amerika. Een van de gevaarlijkste routes, de Trans-Atlantische, blijft hem na de torpedering van de Volendam voorlopig bespaard.

In het begin varen de schepen nog zelfstandig/alleen maar na de Japanse aanval op Pearl Harbor wordt in konvooi gevaren. De Duitse U-boten zijn aanwezig op alle wereldzeeën, dus ook langs de oostkust van Noord-Amerika, in de Caribische zee en in de Pacific, het vaargebied van Gerards schepen.

Vlak bij Curaçao wordt een Duitse U-boot tot zinken gebracht door het Amerikaanse leger dat in behoorlijke omvang gelegerd is op Curaçao. Het varen wordt steeds gevaarlijker en briefverkeer van en naar Nederland is na Pearl Harbor vrijwel onmogelijk. Gerard raakt meer ontheemd en meer bezorgd. Maar: is hij maar even vrij in de haven van Curaçao of in de havens van New York weet hij zijn twee thuishavens te vinden. Dat sleept hem door de oorlog, dat voedt zijn honger naar cultuur en dat maakt hem minder eenzaam.

In 1943 mag Gerard op kosten van de KNSM zijn tweede stuurmansrang halen op een zeevaartschool in Bronxville, New York. De KNSM en Shipping in Londen zagen kennelijk de potentie van Gerard. Hij verblijft dan drie maanden aan wal bij zijn Amerikaanse familie en bouwt een fascinatie op voor de Verenigde Staten en met name voor New York. Daarna is het weer varen met gevaren en nu zonder brieven van Tine of van zijn ouders. De Amerikaanse familie stuurt hem veel brieven en pakketjes en dat is wat hij nodig heeft: het gevoel ergens bij te horen.

De brieven aan Tine

Omdat alle correspondentie naar Nederland door de Duitsers wordt 'geoffnet' mag er geen enkele informatie in staan die van enig nut voor de Duitsers zou kunnen zijn. Ook geen woord van afkeuring van het Duitse gezag want dat zou Tine in Nederland kunnen schaden. Ook plaatsbepaling van schip en lading is een no go area. Vandaar ook dat Gerard als plaatsbepaling vaak schrijft: Somewhere on the Pacific, Om en nabij de evenaar, Tussen de Keerkringen. Een detail, dat wel, maar oh zo mooi.

De eerste brief die hij kan versturen is gedateerd op 8 oktober 1940, gestempeld in Brooklyn NY op 21 oktober 1940, dus ruim vijf maanden na zijn vlucht/ontsnapping met de loodsboot. Plaatsbepaling: Tusschen de Keerkringen.

Geen woord over zijn verblijf in Engeland, geen woord over de zingende Volendam, geen woord over wat hij gaat doen. Gerard spreekt zijn bezorgdheid uit over de toestand in Nederland, vraagt zich af hoe het met Tine en de familie is, of zijn huis er nog staat enzovoorts.

Hij weet dat Tine nogal kan piekeren en hij bemoedigt haar en ook zichzelf als volgt:

Pieker niet, je verandert er niets mee, tracht van het leven te maken wat ervan te maken valt; ook ik heb soms heel beroerde dagen gehad maar steeds zeg ik tegen mezelf niet piekeren.

In de tweede brief, geschreven vanuit zijn thuishaven Curaçao komen de tranen:

Er is hier niet veel te beleven, cactussen en koraal.

*Ik heb twee foto's van Chris gekregen: onze trouwfoto en die op de Kampveersche Toren genomen op de dag na ons trouwen. Ik kon me niet inhouden toen ik je voor 't eerst sinds 6 mei weer zag, al is het dan maar een foto. Het was even een vervelend ogenblik maar gelukkig kon Chris 't zich best begrijpen.
(Chris is de nicht van Tine)*

De derde brief, waarschijnlijk ook geschreven in Curaçao, ademt hoop en optimisme uit:

Deze toestand waarin de wereld nu verkeert kan niet lang blijven voortbestaan. Wanneer het VREDE zal zijn, dan komen we weer bij elkaar, het Loodswezen herrijst weer doordat de scheepvaart op Antwerpen en andere havens weer terugkeert, dan zullen er nog vele jaren van geluk komen voor ons.

In de vierde brief gedateerd Oudejaarsavond 1940 aan boord van een schip laat de poëet in Gerard zich even zien:

Ja, oudejaarsavond nog een uurtje en heb ik dienst tot het oudejaar afscheid van ons neemt en 1941 voor ons opengaat, een boek met blanco bladzijden. Zou er een gulden bladzijde in zijn waar met gouden letters VREDE op komt te staan?

Achter de wolken schijnt de zon is een gezegde en wie weet duurt het niet te lang dat de wolken breken en wij weer mogen genieten van ons huiselijk geluk.

En zo bereiken Tine veel brieven, vaak met een omweg en vertraagd, maar ze komen.

Hieronder enkele citaten uit verschillende brieven die de jongste dochter emotioneren:

Hoe gaat het met je viool, helemaal mee opgehouden? Nee toch zeker?

*

De piano zal er toch eens komen hoor, misschien kan ik het geld hier wel bij elkaar sparen hoewel mijn salaris nu niet zo bijzonder hoog is.

*

Als ik terug ben beginnen we een nieuw leven. Oh jou nog eens als moeder te zien van een schat van een baby, een meisje met jouw blonde haren. Wat een geluk zou dat voor ons samen zijn.

Straks op de radio aan boord in NY een mooi concert onder leiding van Toscanini.

Morgen boodschappen doen, boeken ruilen in het Amerikaanse Zeemanshuis, zeepoeder, naar de spaarbank. Deze keer heb ik voor nicht Chris een dikke gerookte paling bij me, in de vrieskist aan boord natuurlijk, daar is ze dol op.

Ik kan mezelf zo goed moed inpompen, soms ben ik het me niet bewust, over het algemeen ben ik nog steeds opgeruimd, vrolijk en optimistisch.

*

Als ik 's avonds aan dek kom ga ik eerst, en dat gaat vanzelf, een beetje fluiten en alle mogelijke moppen zingen. Alles door elkaar van 't Groene dal in het stille dal en love songs. Dan rook ik mijn eerste sigaretje en ga op de tafel zitten, uitkijkend en denkend.

*

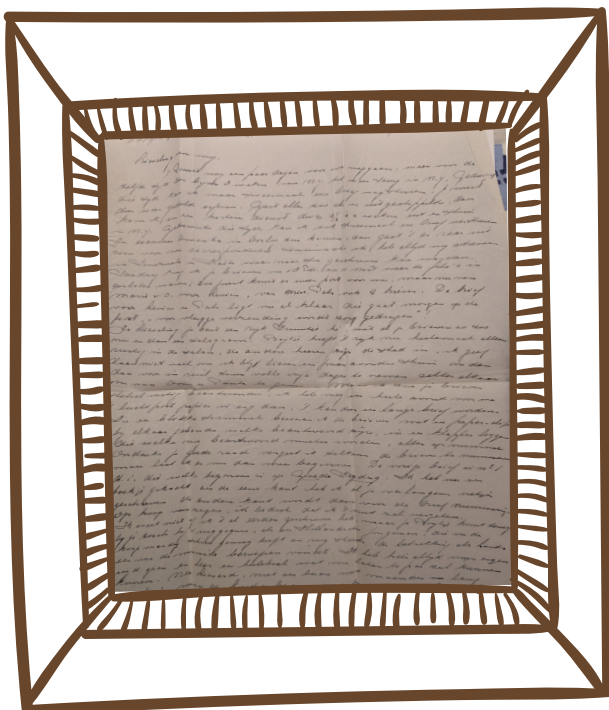
We beseffen heel goed dat het onze plicht is om te blijven varen. Maar de omstandigheden waaronder wij dat doen zijn veel moeilijker dan voor de Engelschen. Laten we hopen dat het gewaardeerd wordt. Enige stoffelijke waardering, een vakantie of zoo, hebben we bij deze maatschappij nog niet gezien. Maar ja, hoeveel menschen staan er niet veel moeilijker voor dan wij, en dan denk ik aan Coen, aan zijn woorden 'Ende despereert niet'.

*

Je verwacht natuurlijk van me een opgewekte brief, een brief die je opbeurt en kracht geeft het onvermijdelijke te dragen. De laatste dagen ben ik zelf min of meer apathisch, het kan me niet schelen wat er om me heen gebeurt, ben treurig gestemd en mijn opgewektheid is verdwenen. Waarom die menschen, cultuur en geldverkwisting, waarom mag de zeeman niet rustig varen, de onderwijzer niet rustig zijn kinderen onderwijzen en opvoeden in vredige sfeer, waarom kan ik niet bij je zijn en rustig mijn dienst doen, promotie maken, hulploods en loods worden?

Op 7 december 1941 pleegt Japan een verrassingsaanval op de Amerikaanse marinevloot in Pearl Harbor (bij Honolulu, Hawaï). De aanval komt als een grote schok en leidt rechtstreeks tot de Amerikaanse betrokkenheid in de tweede wereldoorlog, zowel in de Pacific als in Europa. De Verenigde Staten verklaren de oorlog aan Japan en niet veel later verklaart Duitsland de oorlog aan de Verenigde Staten. Correspondentie van en naar Nederland is niet langer mogelijk. Tine ontvangt geen brieven meer van Gerard en andersom. Alleen zo nu en dan is er een nietszeggend telegram via het Rode Kruis. Een voorbeeld:

Lieveling brieven tot 7 augustus was bij Chris blijf hier veilig wees flink
heel veel liefs jouw eigen Gerard Dehondt

De New York brieven

De brieven aan de Amerikaanse familie zijn informatief over het varen, wat Gerard zo al doet en waar hij is. Het kabbelt wat voort. Een greep uit de New Yorkse brieven.

Dear uncle and other family,

Perhaps when this is all over, people and especially their Leaders will have more common sense to let it never happen again. About three ages ago we had in Holland a famous poet -Vondel was his name-. He wrote the finest dramas. He said once Ah, if everyman was wise and did well, this earth should be a paradise, now it is often a hell. (1941)

*

From Time I get very regularly letters. They are for me like floating raft for a wrecked sailor. I am not desperate and never will be, but her letters, any letter, mean so much to me. (1941)

*

When you should have been with me on the bridge last night, I think you shouldn't have found the words to describe that night. A cloudless sky, high above the half-moon, all around the most brilliant stars, the redish glow of Mars, the colorful glow of Jupiter. Slowly coming up one by one, the stars of Orion.

Sure, there are nights I enjoy my job because it is so restful. (1941)

Na Pearl Harbor wordt Gerard somberder,

I find it rather difficult to realize that Christmas is so near. A year of hard work is ending without one day of proper leave. This year brought us further from Peace. The Japs seemed to do what they like to do in the pacific.

The best wishes I get from you all, they encouraged me, lifted me up. The idea never to receive letters from Holland any more is difficult.

Yes, the war has come to you now too. I hope that you never will hear and see what I have heard and see and that Peace will come very soon tot the world. (December 1941)

Maar somberheid ligt niet in zijn aard. Over kerstmis 1942 schrijft hij:

Christmas night was as bright as the Pacific could give us. My mind was peaceful. Unconsciously I started singing Christmas songs of Holland. The deep drone of a patrol plane overhead circling around till we have been identified, didn't disturb my mood.

The sailor on the wheel said 'usted es mucho allegro secundo'. I said: why shouldn't I? I cannot alter the things which are happening around me. The only thing I can do is to face it and prepare for it, what it will turn out to be.

It is a kind of fatalistic opinion which suits very well under certain circumstances. I think I am growing philosophical. (Februari 1943)

Eind 1943 en begin 1944 worden alle Scheldeloodsen die nog in leven zijn en op de koopvaardij varen naar Engeland gehaald. Ook Gerard. De Scheldeloodsen moeten klaar staan om, wanneer de Schelde heroverd is op de Duitsers, de Schelde weer bevaarbaar te maken, mijnen te vegen en betonning te leggen (boeien leggen). De Scheldeloodsen moeten ook klaar staan voor de loodsing van de konvooivaart op Antwerpen. De konvooivaart die zo belangrijk wordt voor de bevrijding van de rest van Nederland.

When I came to London after an uneventful Atlantic crossing I was called at our Naval Head Quarter. My boss then told me what plans he had with me and didn't allow me to leave England any more. 'No mister de Hondt he said, I am keeping you and the other pilots in the closest vicinity.' (April 1944).

Over de komende D-Day schrijft Gerard bijna niets. Dat kan en mag hij ook niet; alle correspondentie wordt gelezen door de Censor van de geallieerden. Gerard weet dat donders goed maar er zijn in deze brief toch stukken weggeknipt door de Censor.

There is not much I can tell you about. My work here on this ship is about the same as when I was serving in South America, I should say. The navigational part of it is more theorums, pitch black at night, I see it as.....deleted by censor..... with the.....

When there is double summertime, it is much easier for me.

There is not much I can tell you about. Of course, we see quite a lot goings-on in connection with de coming show, but speaking about that would be careless talk (April 1944)

In Londen wordt een kantoor voor het 'Loodsbestuur' ingericht waar Gerard, eind 1943 gearriveerd in Engeland, op een gegeven moment een walfunctie krijgt. Hij is dan ineens ingelijfd bij de marine met de rang luitenant ter zee. Hij krijgt een marine-uitrusting en 100 pond voorschot. Hij gaat mede het beleid bepalen. En Tine weet nog van niets.

Gerard ontmoet nu ook zijn naar Engeland teruggeroepen collega's.

During the time I have been there I did meet most all of my colleagues and we had some nice meetings here and there exchanging our experiences. I must say all of us will be able to tell stories about this war to their children and grandchildren

De thuiskomst en de verdere carrière

Over zijn tocht van Londen naar Nederland en over zijn weerzien met Tine in november 1944 schrijft Gerard aan zijn Amerikaanse familie, vanuit bevrijd Zeeland, het volgende.

Just in case you don't know yet here are more or less chronologic the events since I left you. In Britain I went on serving in the Netherlands Merchant marine. Then I became attached to a Commander of the Royal Dutch Navy. With him I flew over to Brussels on November 15th. Purpose: make an inspection tour through the southern province of Zeeland, just liberated.

In Antwerp we met a man who told me that Tine was living in Middelburg. 'Well, said the Commander 'suppose I do this part of the inspection and you take your own island for your part.

I didn't have anything against that plan, so the next morning I went by car to Walcheren and Middelburg. Just before eleven in the morning the car halted at the house where Tine lived. I got out of the car and there was Tine, sponging the tiled walls of the gangway. 'Oh Gerard' she said and fled then in the living room. There she stood by the window looking at me while I was still outside because the door was still shut. (I saw her through the open windowlet in the door).

I heard her say to her mother: 'open the door mother, Gerard is there'. Later she said that she couldn't move and just stood there, nailed down, so to say. We had a marvelous day. We hadn't much to celebrate with, but we didn't need it.

I went to work in Walcheren, crossed it on the bike and by boat. I know now the Island by heart, but to see the whole of it flooded by the sea was a very sad moment.

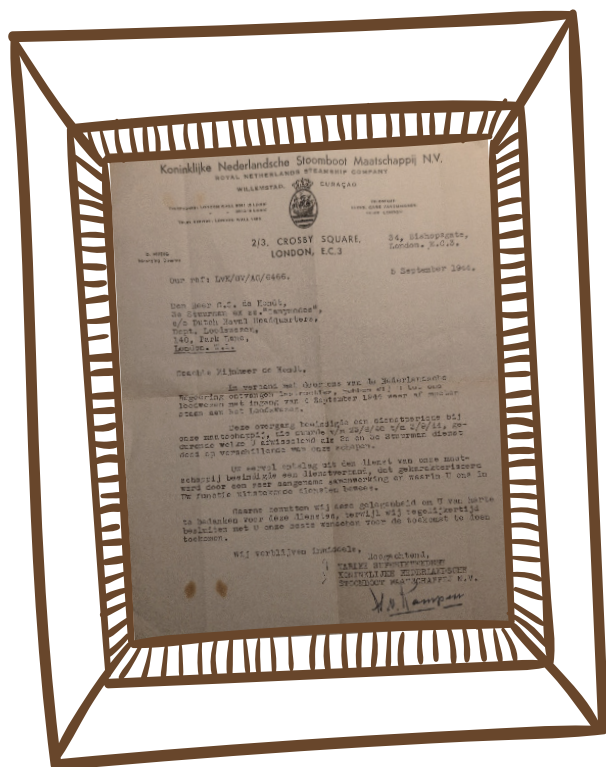
I've been home nearly five months now, and still Tine and I are living, camping rather, in a small living room and a bedroom in Terneuzen. That means, as you will understand that we don't have a home for ourselves, but hardly anybody hasn't around here.

The food situation is still none too good; everything literally everything is rationed and the most household utensils and groceries haven't been in the shops for years. Creamery butter belongs to Utopia, and so on and so on.

But we are as happy as can be.

I love my work: Piloting your big Liberty ships to Antwerp and back to England. Once in a while I bring things home, a tin of milk or fruit juice. Just now, Tine should have more of these things, and now comes the confession, in November 1945 we will have a little son or daughter.

As you know I was a sea pilot first, then river pilot and when the big chief asked me if I was willing to say "Good-Bye" to the water, river and sea, I said YES, and from then on, I was Deputy Pilot Master with good chance for promotion.

De carrière van Gerard verloopt nu in een sneltreinvaart en hij wordt, ook in een sneltreinvaart, vader van twee blonde dochters, Heleen en Ineke. Het is duidelijk dat hij over veel vaardigheden beschikt en in moeilijke omstandigheden leiding kan geven. Hij verhuist in 1947 met Tine en Heleentje van Terneuzen naar Vlissingen en is daar Ontvanger van het Loodswezen. Pas dan komen de door Tine in het begin van de oorlog opgeslagen meubels weer tevoorschijn. Ineke is geboren en Gerard wordt naar Hoek van Holland gestuurd om daar het Loodswezen beter op de rails te krijgen. Intussen studeert hij weer en haalt aan de Amsterdamse Zeevaartschool zijn eerste rang. Tine is weer gescheiden van Gerard maar de weekenden is hij thuis. In 1948 wordt Gerard commissaris van het Loodswezen in Harlingen en Tine en de kinderen verhuizen nu met hem mee. Een jaar later wordt Gerard commissaris van het Loodswezen in Hoek van Holland en Tine mag voor de zoveelste keer verhuizen. In 1954 wordt Gerard benoemd tot commissaris van het Loodswezen in Vlissingen. Tine mag weer verhuizen.

Naast zijn functie van commissaris van het Loodswezen heeft Gerard verschillende andere functies. Zo is hij onderdirecteur van de havenarbeidsinspectie te Vlissingen, hoofd van de kustwacht, lid van de commissie van toezicht binnenvaartschool, lid van de bijzondere commissie van het georganiseerd overleg in ambtenarenzaken, inspecteur van de Koninklijke Zuid-Hollandse Maatschappij tot redding van drenkelingen en, even heel wat anders, lid van de oudercommissie van het Middelburgs gymnasium.

Op 27 september 1964 overlijdt Gerard plotseling in de armen van Tine en zijn dochters. Doodsoorzaak is een hartaanval. De stressvolle oorlogsjaren en het keiharde werken daarna eisen hun tol. Er volgt een bijzondere uitvaart. Vrijwel alle loodsen en deputaties van de overige diensten van het Loodswezen lopen mee in de begrafenisstoet vanaf de ambtswoning van Gerard op de Nieuwendijk in Vlissingen naar de Noorderbegraafplaats. Zes commissarissen van andere districten het Loodswezen fungeren als slippendrager. Achter de baar lopen ook topambtenaren van de marine. Het Loodswezen ressorteert in die tijd nog onder de marine/ministerie van defensie in de gedaante van het directoraat generaal Loodswezen te Rotterdam. (Dit laatste was Gerard altijd een doorn in het oog.

Het Loodswezen hoorde naar zijn stellige overtuiging en ervaringen niet te ressorteren onder Defensie/Marine. Overigens is het Loodswezen in 1988 geprivatiseerd. Aan de groeve waar twee loodsen staan met het omfloerste vaandel van de loodsenassociatie spreekt jongste dochter Ineke de Hondt (17) een persoonlijk woord ter nagedachtenis aan haar vader, vervolgens spreekt Bram, de man van de thuishaven in Curaçao. Dan volgen nog veel sprekers met als laatste de directeur-generaal van het Loodswezen, schout bij nacht bij de marine, gevestigd in Rotterdam. Hij belicht de loopbaan van de overledene en roemt zijn werklust en kennis van het Loodswezen. Oudste dochter Heleen de Hondt (18) spreekt een dankwoord.

De bloemen op het graf van Gerard zijn nog niet verwelkt of Tine wordt door de directeur-generaal van het Loodswezen meegedeeld dat zij op korte termijn de ambtswoning dient te verlaten.

Tine vraagt enig respijt; in 1964 is de woningnood hoog en haar weduwenpensioen niet toereikend om met twee studerende kinderen een huis te kopen. Zicht op beschikbare passende woonruimte is er niet. De houding van de top van het Loodswezen tegenover de weduwe van commissaris de Hondt en haar dochters, staat in schril contrast met de lovende woorden die gesproken zijn aan het graf. Wanneer Tine niet voor een bepaalde datum het huis uit is volgt ontruiming laat de Schout bij Nacht haar telefonisch vanuit Rotterdam weten.

Tine slaat weer haar meubels op en huurt voor haar en haar dochters voorlopig een gemeubileerd huisje van mensen die een half jaar naar Australië vertrekken. Woonruimte is nu eenmaal schaars en pas geruime tijd later vindt Tine, zonder enige hulp of bemiddeling van het Loodswezen, een enigszins geschikte woning. Haar dochter Ineke is inmiddels gezakt als een baksteen voor het eindexamen maar een jaar later heeft zij gymnasium B wel in haar zak. Luctor et emergo

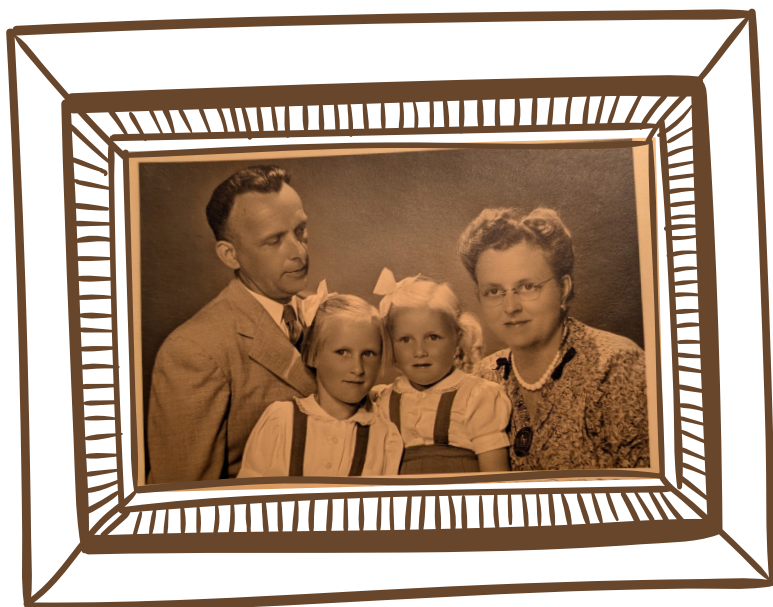
De houding van de leiding van het Loodswezen in deze woonruimtekwestie heeft Tine ten diepste geraakt. Tussen haar en het Loodswezen is het nooit meer goed gekomen.

Op vergevorderde leeftijd geeft zij wel een mooi en sterk interview over haarzelf en Gerard en het Loodswezen in tijden van oorlog en wederopbouw.

Tine overlijdt in 2015, in de armen van haar dochters. Met de klanken van We will meet again van Vera Lynn wordt Tine naar het graf van Gerard gebracht. Tine is nu voor altijd bij the love of her life.

Epiloog

‘Uw vader was goud waard in de oorlog’ zei Jos Rozenburg van de Stichting Koopvaardijpersoneel 40-45 tegen me toen ik hem trof op de Veteranendag 2024 in Den Haag. Ik was even helemaal stil...

Bronnen

Het geheugen van Heleen de Hondt; het geheugen van Ineke de Hondt; de brieven van Gerard de Hondt aan Tine van den Heuvel in Vlissingen; de brieven van Gerard de Hondt aan Henry Dehondt in New York

Gesprekken

Gesprekken met Allan van der Ree, de conservator van het Oorlogsmuseum te Curaçao, februari 2024; gesprekken met Joop Kooijman te Curaçao die mij de maritieme weg wees op wat op me afkwam, maart 2024; gesprek met en voordracht van Henk van Willigenburg over konvoivoort in WOII, Koninklijk college zeemanshoop te Amsterdam, 5 mei 2024; Gesprek met Jos Rozenburg, Hubert Nijgh en Jan van der Plas, bestuursleden van de Stichting koopvaardijpersoneel 40-45 (KVP), mei 2024; gesprek met Iman van den Bosch, bestuurslid van het koninklijk college zeemanshoop, augustus 2024; gesprek met Ed Macaré, archivaris van de Vlissingse Loodsensociëteit, september 2024

Boeken

Doeke Roos, De Nederlandse loodsen in de Tweede Wereldoorlog, ADZ Vlissingen 2007; Jacob Haasnoot, Lammeren onder de wolven, varen op leven en dood in WOII, Triple boeken Aalten, maart 2024; Anne-Marie Smit, Varen, vechten of berechten, Nederlandse maritieme rechtspraak op het grondgebied van Groot-Brittannië gedurende de Tweede Wereldoorlog, Gouda Quint 1991; Doeke Roos, Loodsen bij nacht en ontij, 125 jaar loodsen op en om de Schelde, 2009; W.H.A. Wessels, de KNSM in de 2^e Wereldoorlog, Hermans Instore Marketing, BV, 2008; Albert Kelder, Zee, zout en torpedo's, Verhalen over de Nederlandse koopvaardij in de tweede wereldoorlog, Walburg Pers, 2022,

Websites

www.koopvaardijpersoneel40-45.nl
www.battlestationblauw.com